

УДК 78:378

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-20>**Петро ШИМАНСЬКИЙ**

доктор філософії, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музичного мистецтва, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-0006-0647**Борис КОЦЮРБА**

старший викладач циклової комісії народних інструментів, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, просп. Волі, 36, м. Луцьк, Україна, 43010

ORCID: 0000-0003-4210-0248**Наталія КОЦЮРБА**

концертмейстер кафедри музичного мистецтва, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-2090-9946

Бібліографічний опис статті: Шиманський, П., Коцюрба, Б., Коцюрба, Н. (2025). Музичне мистецтво в контексті вищої освіти: теорія, методика та практикум роботи з колективом. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 142–148, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-20>

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДИКА ТА ПРАКТИКУМ РОБОТИ З КОЛЕКТИВОМ

Актуальність теми зумовлена потребою у формуванні нового типу фахівця у галузі мистецтва – не лише виконавця, а й організатора, лідера, здатного працювати в умовах командної творчості, міждисциплінарної взаємодії та відкритості до інновацій. У сучасних умовах розвитку мистецької освіти важливим завданням закладів вищої освіти є формування висококваліфікованих фахівців, здатних до творчої діяльності, професійної мобільності та ефективної комунікації в умовах художнього середовища. Одним із ключових елементів цієї підготовки є робота з музичним колективом, яка охоплює як практичну, так і методико-теоретичну підготовку майбутніх музикантів, педагогів, диригентів та організаторів культурно-мистецьких процесів. У статті розглянуто основи організації та управління музичним колективом у закладах вищої освіти. Проаналізовано теоретичні засади, методичні підходи та особливості практичної реалізації навчального процесу в галузі музичного мистецтва. Визначено ключові педагогічні принципи та психолого-педагогічні аспекти, що впливають на ефективність роботи з колективом. Порушуються питання структури, функціонування, взаємодії учасників музичного ансамблю, а також ролі керівника у створенні сприятливого творчого середовища. Здійснено аналіз сучасних тенденцій та технологій, що застосовуються у процесі формування професійних навичок майбутніх музикантів. Розглянуто практичні аспекти організації репетиційного процесу, підбору репертуару, планування навчального часу та особливостей підготовки до концертних виступів. Увага приділяється питанням психолого-педагогічної взаємодії у студентському середовищі, формуванню мотивації, розвитку лідерських якостей, відповідальності та співпраці в умовах творчої співпраці. Окремо розкриваються особливості адаптації учасників до різних художніх форматів та стилів. Зазначено значення практикуму як невід'ємної складової процесу професійної підготовки майбутніх керівників музичних колективів. **Метою** даної статті є всебічне теоретико-практичне осмислення процесу організації, методики та практикуму роботи з музичним колективом у закладі вищої освіти в контексті сучасних освітніх та мистецьких вимог. **Методологія.** З огляду на зростання культурного попиту в суспільстві та потребу у висококваліфікованих кадрах у сфері мистецької освіти, питання методичного забезпечення роботи з колективом набуває особливої ваги. Наукове обґрунтування методики керівництва музичними колективами, визначення психолого-педагогічних чинників їх ефективного функціонування, впровадження практикоорієнтованих форм навчання у підготовці студентів – усе це є запорукою успішного професійного становлення майбутніх фахівців. **Наукова новизна** дослідження полягає у комплексному осмисленні музичного мистецтва як складової фахової підготовки майбутніх фахівців у вищій освіті. Уперше здійснено інтеграцію теоретичних засад, методичних підходів і практичних аспектів роботи з музичним колективом у єдину освітню модель, що відповідає сучасним вимогам мистецької педагогіки. Виявлено та обґрунтовано ефективні педагогічні умови формування художньо-творчої компетентності студентів засобами колективної музичної діяльності. Матеріали дослідження можуть бути корисними викладачам,

студентам, диригентам, організаторам культурно-освітньої діяльності, а також усім, хто працює у сфері музичної освіти.

Ключові слова: музичне мистецтво, фахової підготовки, мистецької педагогіка, культурно-освітня діяльність, практикум роботи з колективом.

Petro SHYMANSKYI

PhD in Art, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Musical Art, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0003-0006-0647

Borys KOTSIURBA

senior teacher of the cycle committee of folk instruments, Communal institution of higher education "Lutsk Pedagogical College", Volyn Regional Council, 36 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43010

ORCID: 0000-0003-4210-0248

Nataliia KOTSIURBA

Concertmaster at the Department of Music Art, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-2090-9946

To cite this article: Shymanskyi, P., Kotsiurba, B., Kotsiurba, N. (2025). Muzychne mystetstvo v konteksti vyshchoi osvity: teoriia, metodyka ta praktykum roboty z kolektyvom [Musical Art in the Context of Higher Education: Theory, Methodology and Practice of Working with a Collective]. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 142–148, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-2-20>

MUSICAL ART IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION: THEORY, METHODOLOGY AND PRACTICE OF WORKING WITH A COLLECTIVE

The relevance of the topic lies in the necessity of forming a new type of art specialist – not only a performer, but also an organiser, a leader capable of working in conditions of team creativity, interdisciplinary interaction, and openness to innovation. In today's context of art education development, an important task of higher education institutions is to form highly qualified professionals capable of creative activity, professional mobility and effective communication within the artistic environment. One of the key elements of this training is work with a musical collective, covering the practical, methodological and theoretical training of future musicians, teachers, conductors and organisers of cultural and artistic processes. This article examines the fundamentals of organising and managing a musical ensemble in higher education institutions. The theoretical foundations, methodological approaches, and specific features of the practical implementation of the educational process in the field of musical art are analysed. The key pedagogical principles and psycho-pedagogical aspects that affect the effectiveness of working with the collective are identified. The article addresses the issues of structure, functioning, interaction of members of a musical ensemble, as well as the role of the leader in creating a favourable creative environment. Modern trends and technologies used in the process of forming professional skills of future musicians are analysed. The practical aspects of organising the rehearsal process, selecting repertoire, planning study time and features of preparing for concert performances are considered. Special attention is given to the issues of psycho-pedagogical interaction in the student environment, formation of motivation, the development of leadership qualities, responsibility, and cooperation in the conditions of creative collaboration. The article also highlights the peculiarities of participants' adaptation to different artistic formats and styles. The importance of the practical training as an integral part of the process of professional training of future music leaders is emphasised. **The aim** of this article is to provide a comprehensive theoretical and practical understanding of the process of organising, methodology and practical work with a musical collective in a higher education institution in the context of modern educational and artistic requirements.

Methodology. Given the increasing cultural demand in society and the need for highly qualified specialists in the field of art education, the issue of methodological support for working with a musical ensemble becomes especially significant. The scientific substantiation of the methodology for managing musical collectives, the identification of psycho-pedagogical factors for their effective functioning, and the introduction of practice-oriented forms of education in student training are all key to the successful professional development of future specialists. **The scientific novelty** of this study is a comprehensive understanding of musical art as a component of the professional training of future specialists in higher education. For the first time, the integration of theoretical foundations, methodological approaches and practical aspects

of working with a musical collective into a single educational model that meets the modern requirements of artistic pedagogy has been carried out. Effective pedagogical conditions for the formation of students' artistic and creative competence through collective musical activities have been identified and substantiated. The research materials can be useful for teachers, students, conductors, organisers of cultural and educational activities, as well as for all those working in the field of music education.

Key words: musical art, professional training, art pedagogy, cultural and educational activities, practical work with a collective.

Актуальність проблеми. У сучасному освітньому просторі реформування вищої школи та впровадження нових стандартів професійної підготовки, особливої актуальності набуває проблема ефективної організації роботи з творчим колективом у мистецьких ЗВО. Музичне мистецтво як галузь не лише естетичного, а й соціального виховання має унікальний потенціал впливу на особистість, формування її духовного світу, професійної ідентичності та соціальної активності. У зв'язку з цим робота з музичним колективом потребує не лише художньо-виконавської компетентності, а й глибокого розуміння педагогіки, психології, методики та організації групової діяльності. Актуальність теми зумовлена також потребою у формуванні нового типу фахівця у галузі мистецтва – не лише виконавця, а й організатора, лідера, здатного працювати в умовах командної творчості, міждисциплінарної взаємодії та відкритості до інновацій. Сучасні здобувачі освіти вимагають нових підходів до навчання, заснованих на співпраці, партнерстві, емоційному комфорті та можливості самореалізації. Саме музичний колектив як форма навчально-творчої діяльності дає змогу реалізувати ці потреби, водночас розвиваючи виконавські навички, артистизм, комунікативність, відповідальність і здатність до лідерства. З огляду на зростання культурного попиту в суспільстві та потребу у висококваліфікованих кадрах у сфері мистецької освіти, питання методичного забезпечення роботи з колективом набуває особливої ваги. Наукове обґрунтування методики керівництва музичним колективом, визначення психолого-педагогічних чинників їх ефективного функціонування, впровадження практикоорієнтованих форм навчання у підготовці студентів – усе це є запорукою успішного професійного становлення майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження останніх років відображають сучасні тенденції та підходи у підготовці майбутніх викладачів музичного мистецтва, акцен-

туючи увагу на теоретичних засадах, методичних інноваціях та практичних аспектах роботи з колективами. На кафедрі музичного мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка функціонує науково-дослідна лабораторія «Історія, теорія і практика музичної інструментально-виконавської освіти». Члени лабораторії публікують праці, присвячені ролі комп'ютерних технологій у підготовці вчителів музики, формуванню міжкультурної компетентності та інноваційним технологіям у вищій мистецькій освіті. У збірнику наукових праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди розглядається моделювання професійних ситуацій у процесі педагогічної практики студентів. Автори підкреслюють значення індивідуальних методичних карт, інтерактивних форм навчання та міждисциплінарної інтеграції для формування методичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Стельмахук аналізує досвід викладання дисципліни «Інструментознавство та методика роботи з дитячим музичним колективом» у закладі вищої освіти. Автор звертає увагу на специфіку навчального процесу та методичні підходи до підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до роботи з дитячими музичними колективами. О. Теплова, Н. Мозгальова та А. Мартинюк аналізують інноваційні методи викладання музично-теоретичних дисциплін, таких як теорія музики, сольфеджіо та гармонія. Автори пропонують використання методів проєктів, брейн-рингу, «мозкового штурму» та технічних засобів (аудіо та відео матеріалів, нотних редакторів) для підвищення ефективності навчання та розвитку професійних якостей студентів.

Метою даної статті є всебічне теоретико-практичне осмислення процесу організації, методики та практикуму роботи з музичним колективом у закладі вищої освіти в контексті сучасних освітніх та мистецьких вимог. Стаття спрямована на виявлення ключових підходів до формування ефективного педагогічного та організаційного супроводу діяльності

музичних колективів, що функціонують у рамках навчального процесу, та обґрунтування значущості цієї діяльності для професійного становлення майбутнього фахівця. Завданням є проаналізувати основні теоретичні засади керівництва музичними колективами, охарактеризувати методичні принципи, які лежать в основі ефективної роботи з групою, та висвітлити практичні аспекти, що забезпечують високий рівень підготовки студентів. Через призму інтеграції теорії, методики і практики в статті окреслюються шляхи вдосконалення професійної підготовки майбутніх музикантів, диригентів і викладачів мистецьких дисциплін, орієнтуючи їх на успішну педагогічну та творчу діяльність у майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Робота з музичним колективом у закладі вищої освіти неможлива без глибокого розуміння психологічних процесів, що відбуваються у творчому середовищі. Колектив – це не просто сукупність індивідів, а складна соціальна система з власною структурою, нормами, цінностями, психологічним мікрокліматом і динамікою розвитку. Саме психологічні чинники визначають ефективність функціонування ансамблю, рівень міжособистісної взаємодії, ступінь мотивації учасників і якість досягнутого результату. У контексті музичного мистецтва колектив виступає як соціально-психологічне утворення, в якому взаємодіють індивідуальні творчі потенціали, емоції, інтенції та виконавські навички. Одним із ключових понять у психології музичного колективу є групова динаміка – процеси, пов'язані зі зміною ролей, норм поведінки, лідерства та групового згуртування. Важливим також є поняття емоційного резонансу, що визначає здатність учасників ансамблю "налаштуватися" один на одного, досягати єдності у музичному висловлюванні, працювати як єдине ціле. У студентському колективі зазвичай спостерігається висока індивідуальна варіативність щодо рівня підготовки, темпераменту, особистих амбіцій і стилів спілкування. Завдання керівника – знайти баланс між збереженням індивідуальності кожного музиканта та інтеграцією його в загальну концепцію виконання, забезпечивши психологічну комфортність і включення кожного в процес творчої взаємодії. «Такий підхід сприяє формуванню особистостей, які мають важливі

компетентності для ефективного управління колективами на основі емпатії та взаєморозуміння, що формує лідерів, які цінують людську гідність і враховують індивідуальні потреби своїх підлеглих. У такому випадку, в керівника розвивається емоційний інтелект – ментальні здібності, за допомогою яких особистість усвідомлює і розуміє власні емоції та емоції оточуючих її людей» (Гоулман Деніел, 2020).

Ефективна організація та керівництво музичним колективом у закладі вищої освіти ґрунтується на дотриманні низки педагогічних принципів, які забезпечують не лише успішне опанування навчального матеріалу, а й сприяють розвитку творчого потенціалу, вихованню відповідальності, колективізму та художнього смаку здобувачів освіти. У колективній музичній діяльності важливо забезпечити простір для самовираження кожного учасника, враховувати особливості сприйняття, темпераменту, типу мислення, сприяти розкриттю його сильних сторін. Повага до особистості, емпатія, відкритість до діалогу – необхідні передумови ефективної педагогічної взаємодії. Успішне керівництво передбачає не авторитарне нав'язування ідей, а організацію взаємодії як діалогу – між учасниками, між студентом і викладачем, між окремими музичними партіями. Організація репетиційного процесу, формування навичок ансамблевої гри, розподіл ролей і завдань у колективі мають базуватися на логічній послідовності та методичній узгодженості. Одним із важливих завдань керівника є формування внутрішньої мотивації студентів до музичної діяльності. Концертна діяльність, участь у конкурсах, відзначення успіхів – важливі елементи педагогічного впливу. Музичний колектив є середовищем, у якому здобувач освіти навчається приймати рішення, контролювати свій внесок у спільний результат, нести відповідальність перед іншими учасниками ансамблю. Кожне педагогічне рішення – вибір репертуару, метод репетиційної роботи, стиль спілкування – має відповідати реальним можливостям і потребам конкретного колективу.

Формування музичного колективу у закладі вищої освіти – це складний і багаторівневий процес, який охоплює як організаційні, так і педагогічно-психологічні аспекти. Організація ефективного репетиційного процесу є однією з ключових умов успішної роботи музичного

колективу в закладі вищої освіти. Планування репетицій має враховувати навчальні цілі, рівень підготовки учасників, складність репертуару, часові ресурси, етапи навчального семестру та майбутні концертні події. Репетиційний процес умовно поділяється на три етапи: підготовчий, основний і завершальний. Підготовчий етап охоплює організаційні моменти, знайомство з репертуаром, розбір партитур, постановку технічних та інтерпретаційних завдань. На цьому етапі важливо закласти базу: вивчити текст, розвинути ансамблевий слух, визначити проблемні місця. Основний етап присвячується детальній роботі над музичним матеріалом: узгодженню темпів, динаміки, агогіки, артикуляції, ансамблевого злагодження. Завершальний етап включає шліфування виконання, відпрацювання концертного формату, сценічної поведінки, психологічну підготовку до виступу, фінальні програвання в умовах, наближених до реального концерту. Репетиційний процес має бути збалансованим, включати моменти розрядки, зміни діяльності, елемент гри, творчу імпровізацію, що забезпечує не лише ефективну підготовку до виступів, а й формування ключових компетентностей майбутніх музикантів: відповідальності, дисципліни, взаємоповаги та здатності до командної роботи. «Оркестрові репетиції зобов'язують учнів узгоджувати свої дії з діями інших оркестрантів, і не тільки в творчому аспекті, а й в сенсі підпорядкування законам колективу, суворим правилам дисципліни. З даної точки зору гра в оркестрі несе в собі чималий виховний заряд. Отже, в колективі слід заохочувати ініціативу, самокритику та справедливую критику своїх товаришів в їх присутності та в тактичній формі» (Откидач, 2019, с.43).

Методичні підходи до організації роботи з музичним колективом у закладі вищої освіти ґрунтуються на інтеграції педагогічних, психологічних і мистецьких принципів, які забезпечують формування цілісного професійного середовища. Здобувачі освіти повинні розуміти культурний контекст твору, авторський задум, його символіку й емоційне наповнення. Методика має передбачати формування слухового контролю, навичок злагодженого виконання, уважності до партій інших учасників. Особлива увага приділяється поняттям балансування, інтонаційної точності, синхронності динаміки

та агогіки. Також доцільним є використання елементів інтерактивного навчання: рольові ігри, творчі експерименти, імпровізаційні вправи, моделювання концертних ситуацій.

Художній рівень музичного колективу – це інтегральний показник, який відображає як технічну досконалість виконання, так і глибину художньої інтерпретації, ансамблеву злагоженість, стильову точність та емоційно-естетичний вплив на слухача. У контексті діяльності закладу вищої освіти формування такого рівня потребує системної, послідовної та творчої насиченої роботи. Одним із ключових практичних чинників є ретельно підібраний репертуар. Він має відповідати не лише навчальним цілям і програмним вимогам, а й виконавському рівню колективу, враховувати психологічні та стилістичні особливості студентів, їхні інтереси та можливості. «Репертуар професійних колективів обумовлений їх творчою спрямованістю, відомчою приналежністю, специфікою функціонування й регламентується концертним графіком» (Яремчук, Підгасцька, Мацієвська, 2023, с.54). Оптимальний баланс між класичними творами, сучасними композиціями, народною музикою та авторськими аранжуваннями створює багатогранне музичне середовище, що сприяє всебічному розвитку виконавця. Ансамблева взаємодія – основа музичного колективу. Важливою практичною ланкою є також аналіз концертних виступів. Участь у фестивалях, конкурсах, творчих майстернях, спільних проєктах з іншими колективами розширюють світогляд, дають змогу оцінити власний рівень у порівнянні з іншими, мотивують до вдосконалення.

У сучасному освітньому просторі використання цифрових технологій та інноваційних засобів є невід'ємною складовою підвищення якості роботи музичного колективу. Один із провідних напрямів – використання аудіо- та відеозапису. Програми Finale, Sibelius, MuseScore, Cubase, Logic Pro, Ableton Live тощо дозволяють створювати аранжування, проводити гармонічний і ритмічний аналіз творів, моделювати різні варіанти звучання. Сучасні мобільні додатки також мають велике значення: метрономи, тюнери, додатки для розпізнавання акордів і нот, бібліотеки музичних творів, платформи для обміну аудіо- та відеофайлами (YouTube, SoundCloud, Google Drive, Discord).

Їх використання підвищує індивідуальну відповідальність кожного учасника за підготовку, надає змогу повторювати матеріал у зручний час і темпі. У добу цифровізації надзвичайно цінними є онлайн-ресурси для дистанційного навчання і взаємодії: Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Moodle, а також соціальні мережі й месенджери, за допомогою яких можна проводити репетиції в онлайн-форматі, підтримувати постійний контакт між керівником і студентами, організовувати консультації, міні-семінари, розбір творів, створення спільних проєктів у хмарному середовищі. Окрему увагу варто приділити візуальним технологіям – мультимедійним презентаціям, візуалізаціям партитур, анімаціям музичних творів. Це особливо ефективно при роботі з великою кількістю студентів, оскільки сприяє одночасному охопленню матеріалу, активізації зорової пам'яті та розуміння музичної структури твору. Інноваційні технології також активно використовуються для формування сценічного образу – наприклад, застосування освітлення, проєкцій, візуальних інсталяцій, інтерактивних елементів під час концертів. Це створює синтез мистецтв, підсилює художнє враження та сприяє комплексному розвитку виконавської майстерності. Завдяки цифровим засобам колектив може брати участь у міжнародних проєктах, онлайн-конкурсах, вебінарах, майстер-класах із провідними музикантами з різних країн, що відкриває доступ до світових тенденцій, формує глобальне професійне мислення та надихає студентів на творче самовдосконалення. Інтеграція сучасних технологій у роботу музичного колективу у ЗВО є не лише інструментом підвищення художнього рівня, а й засобом модернізації самої освітньої парадигми, яка відповідає викликам XXI століття.

Досвід провідних викладачів, керівників творчих ансамблів, кафедр музичного мистецтва свідчить про важливість інтеграції педагогічної майстерності, креативності, менеджерських навичок і психологічної гнучкості. Одна з найбільш результативних моделей – інтеграція навчального і концертного процесу. У багатьох ЗВО (наприклад, НМАУ ім. П. І. Чайковського, Львівська національна музична академія, Глухівський педагогічний університет) колективи беруть активну участь у фестивалях, конкурсах, творчих зустрічах. Ефективною виявляється і проєктна форма організації роботи: створення короткотермінових або довготривалих творчих проєктів, тематичних концертів, міждисциплінарних постановок (музика + театр, музика + візуальне мистецтво). Такі проєкти формують у студентів навички командної роботи, креативності, лідерства. Показовою є також інклюзивна та мультикультурна практика: участь у міжнародних програмах обміну, співпраця з іноземними викладачами, виконавцями, колективами.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У підсумку, взаємодія керівника з колективом – це не просто організаційне управління, а складна система емоційно-професійних зв'язків, що формує не лише успішного музиканта, а й гармонійну особистість, здатну до співпраці, відповідальності та творчої самореалізації. Робота з музичним колективом у ЗВО є інтегрованим процесом, що поєднує теоретичні знання, методичну майстерність і практичний досвід та потребує подальшого вивчення. Така діяльність не лише сприяє професійному становленню здобувачів освіти, а й формує у них глибоке розуміння мистецького процесу, навички ефективної взаємодії та управління творчим колективом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Яремчук О.М., Підгаєцька І.В., Мацієвська Л.В. Робота з вокально-виконавським колективом: навчальний посібник для здобувачів ЗВО спеціальності «Музичне мистецтво». Житомир, 2023. 120 с.
2. О. О. Шумська, В. Л. Олешко, Т. Є. Олешко Теорія і методика ансамблевого виконавства: навчально-методичний посібник. Комунальний заклад «Харківська гуманітарнопедагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків, 2020. 108 с.
3. Откидач В. Методика роботи з оркестром : навч.-метод. посіб. Х. :ХДАК, 2019. 125 с.
4. Гоулман Деніел (2020). Емоційний інтелект. Харків: Vivat. 512 с
5. Падалка Г. Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін. Київ: Освіта України. 2008. 274 с.
6. Ростовський О. Я. (2011). Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 640 с.

7. Скопенко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень. Київ: Довіра. 2006. 789 с
8. Юрій Юцевич. Музика: словник-довідник. Тернопіль, 2003. 404 с.
9. Дейнега О.В. Організація та проведення культурно-мистецьких масових заходів. Методичний посібник. Полтава. 2014. 42 с.
10. Шпресер-Ткаченко О. Історія української музики. К.: Муз. Україна, 1990. 147 с.

REFERENCES:

1. Yaremchuk, O.M., Pidhaietska I.V., Matsiievska L.V. (2023). Robota z vokalno-vykonavskym kolektyvom: navchalnyi posibnyk dlia zdobuvachiv ZVO spetsialnosti «Muzychne mystetstvo» [Working with a vocal and performing group: a study guide for students of higher educational institutions majoring in "Musical Art"]. Zhytomyr. 120. [in Ukrainian]
2. Shumska, O. O., Oleshko, V. L., Oleshko, T. Ye. (2020). Teoriia i metodyka ansamblevoho vykonavstva: navchalno-metodychnyi posibnyk [Theory and methodology of ensemble performance: a teaching-methodological perspective]. Komunalnyi zaklad «Kharkivska humanitarnopedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady. Kharkiv.108. [in Ukrainian]
3. Otkydach V. (2019). Metodyka roboty z orkestrom [Methodology of working with an orchestra] : navch.-metod. posib. – Kh. :KhDAK. 125. [in Ukrainian]
4. Goulman, Deniel (2020). Emotsiinyi intelekt [Emotional intelligence]. Kharkiv: Vivat. 512. [in Ukrainian]
5. Padalka, H. (2008). Pedahohika mystetstva: teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin [Art pedagogy: theory and methods of teaching art disciplines]. Kyiv: Osvita Ukrainy.274. [in Ukrainian]
6. Rostovskyi, O.Ia. (2011). Teoriia i metodyka muzychnoi osvity: navch.-metod. Posibnyk [Theory and methodology of music education: educational and methodological manual]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan.640. [in Ukrainian]
7. Skopenko, O.I., Tsymbaliuk, T.V. (2006). Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv: blyzko 20 tys. sliv i slovospoluchen [Modern dictionary of foreign words: about 20,000 words and phrases]. Kyiv: Dovira.789. [in Ukrainian]
8. Yurii Yutsevych (2003). Muzyka: slovnyk-dovidnyk [Music: a reference dictionary]. Ternopil.404. [in Ukrainian]
9. Deineha O.V. (2014) Orhanizatsiia ta provedennia kulturno-mystetskykh masovykh zakhodiv [Organization and holding of cultural and artistic events mass events]. Poltava. 42. [in Ukrainian]
10. Shreier-Tkachenko O. (1990). Istoriia ukrainskoi muzyky [History of Ukrainian music]. K.: Muz.Ukraina.147. [in Ukrainian]